

Ігор Миколайович Козубцов (канд. техн. наук, с.н.с.)

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації, Київ, Україна

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ СКЛАДОВОЇ ОБ'ЄКТНОГО КОМПОНЕНТА МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ АД'ЮНКТІВ

В статті проаналізовано і згуртовано ключову нормативно-правову та законодавчу основу, на якій ґрунтується підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах). Окремо виділено підгрупу документів, на основі яких організовується підготовка зазначеної категорії саме для потреб Збройних Сил України. Перелічена нормативно-правова та законодавча основа становить об'єктну складову методологічної культури ад'юнктів та аспірантів. Автором в контексті об'єкту дослідження визначено приналежність ключової нормативно-правової бази, яка визначає єдиний порядок організації підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні та для потреб Збройних Сил України та виступає нормативно-правовою складовою об'єктного компонента методологічної культури ад'юнктів. Теоретичне значення дослідження полягає в розвитку теорії методологічної культури ад'юнктів.

Ключові слова: ад'юнкт; ад'юнктура; методологія; організація діяльності; методологічна компетентність; методологічна культура; науковий керівник; нормативно-правова основа; об'єктний компонент.

Вступ

Постановка проблеми і зв'язок її з важливими науковими завданнями. Правове регулювання атестації наукових кадрів вищої кваліфікації – це один із численних дозвільних адміністративно-правових режимів, які розповсюджують свою дію на виконання його суб'єктами (юридичними та фізичними особами) процедур забезпечення відповідності щодо правил, встановлених нормативно-законодавчими актами у цій сфері. Інакше кажучи, режим атестації наукових кадрів вищої кваліфікації є процедурою офіційного державного визнання кваліфікації здобувача наукового ступеня і, відповідно до цього, можливості виконання ним певних функцій, встановлених законодавством. В процесі підготовки та організації дисертаційного дослідження здобувач вченого ступеня поступово оволодіває всіма тонкощами щодо виконання всіх нормативних вимог, молодий вчений формує одну зі складових методологічної культури – нормативно-правову основу. Виходячи з цього, на нашу думку, важливою наукою та соціальною проблемою є забезпечення своєчасності набуття (формування світогляду) здобувачами вченого ступеня нормативно-правової основи методологічної культури як її об'єктного компонента.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичних досліджень цього питання небагато, а термінологія відпрацьована недостатньо. Збільшилася кількість публікацій як із загальних, так і окремих питань наукового права [1], з'явилися нові дослідження та праці, в тому числі українських вчених [2; 3].

Увага вчених-правознавців до наукового права посилилась лише останніми роками.

Автори [4] звернули увагу на те, що Українське законодавство в науковій сфері має безліч

невизначеностей та протиріч. Це виражається в неадекватно великій кількості регулюючих норм і інститутів, значному адміністративному і податковому тиску, неприйнятно високій кількості зобов'язань, покладених на суб'єкти наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає провести аналіз сучасної нормативно-правової складової об'єктного компонента методологічної культури ад'юнктів. За результату сформулювати висновки щодо сучасного стану.

Результат дослідження

Складність вирішення даного питання полягає в тому, що у педагогіці немає єдності в питанні при визначенні основних структурних і функціональних компонентів. При виділенні частин, підсистем дослідники часто керуються власним досвідом, своїми уявленнями про модельовану систему. Нами запропоновано власну структуру об'єктного компонента методологічної культури ад'юнктів (рис. 1).

Зміст нормативно-правової складової. Норми – це правила поведінки, очікування та стандарти, що регулюють взаємовідносини між ад'юнктам, вказуючи на правила поведінки за певних умов та ситуацій при організації професійної діяльності.

Норми визначають ад'юнктам методологічний порядок: організації професійної діяльності ад'юнктами в ад'юнктурі; взаємодії ад'юнкта з науковим керівником; організації ад'юнктами дисертаційного дослідження; логічного структурування розділів дисертаційної роботи (дисертації); підготовки ад'юнктами до друку наукових публікацій, їх мінімальну кількість; організації (проведення) участі ад'юнктів в наукових заходах та дотримання етичних норм поведінки. Завдяки нормативному компоненту у ад'юнкта утворюється певна система

загальносуспільних світоглядних уявлень, на основі яких він може організовувати свою професійну діяльність. Наявність нормативного компоненту робить можливість згуртування

множини ад'юнктів, як індивідуумів наукового суспільства, в єдиний науковий колектив, особливо при їх роботі в науковій школі.

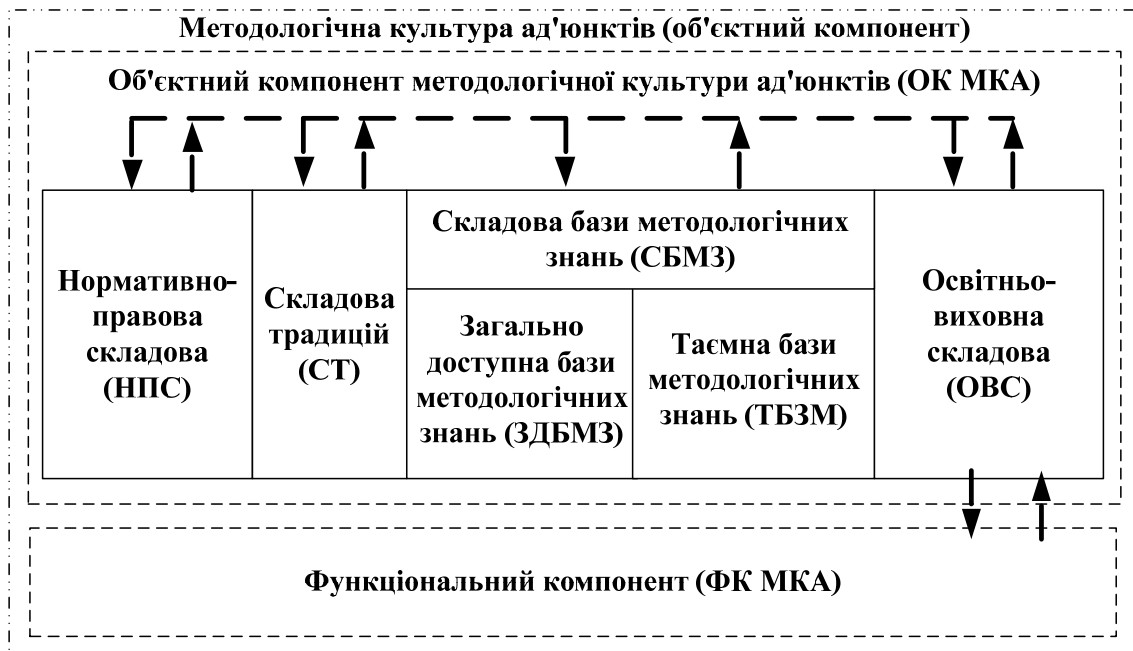

Рис 1. Структура об'єктного компонента методологічної культури ад'юнктів

Нормативно-правовий аспект практичної організації впровадження результатів дисертаційного дослідження

Автори дослідження проаналізували організаційно-методичні питання здійснення атестаційного процесу за період з 1992 по 2005 рр., що регулювалися нормативними актами ВАК

України, яких всього прийнято 620 [4, табл. 1.1]. Така чисельність нормативних актів ВАК, а згодом ДАК України представлено в табл. 1.

Ми частково доповнили цю таблицю нормативними актами за період з 2011 по 2016 рр. (див. табл. 2).

Таблиця 1.

Нормативні акти які прийнято ВАК України у 1997-2005 рр.

Нормативно-правова база атестації наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації

Тематика актів / рік	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Всього
Про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів			1							1
Про спеціалізовані ради	-	-	-	-	-	-	46	25	64	135
Про провідні установи	-	6	6	8	23	57	33	35	22	190
Про публікації	6	3	6	12	5	2	6	6	7	53
Про паспорти спеціальностей	6	27	18	10	22	19	9	14	9	134
Про перелік спеціальностей	1	1	3	2	3	1	3	2	1	17
Про норми оплати праці	2	1	-	-	1	1	1	3	2	11
Про форми документів	2	4	1	2	-	1	-	1	2	13
Про кандидатські іспити	-	-	3	-	-	-	-	-	1	4
Про основоположні документи	3	-	2	3	-	-	-	5	1	14
Про контроль ходу атестації	1	3	1	1	-	1	1	1	3	11
Про поліпшення якості робіт	-	5	1	-	-	-	1	2	-	10
Методичні	-	1	3	2	-	-	2	2	-	10
Інше	2	5	1	4	-	1	-	5	-	18
Всього	23	56	47	44	54	83	102	101	112	621

Як можна побачити значна чисельність нормативних актів носить формалізований характер та про покращення якості робіт без методичних рекомендацій - це утопія. Такої ж думки і автори монографії. Тематичний аналіз

свідчить про різке зростання кількості прийнятих нормативних документів на певних етапах розвитку атестаційного процесу - 1998, 2002, 2005 роки, що пояснюється, в першу чергу, зовнішніми вимогами активізації зусиль, а також розширенням

кола учасників. Значна частина нормативного поля визначає питання організації спеціалізованих вчених рад, затверджує переліки провідних установ та фахових видань. На перший погляд, велику частку займають постанови президії ВАК щодо переліку та паспортів спеціальностей (151), однак, перераховуючи загальну кількість на окремі галузі науки, приходимо до висновку про

мінімальну увагу щодо впорядкування цього сектора атестаційного процесу. Привертає увагу й занадто низька кількість постанов, прийнятих за результатами контрольних перевірок ходу атестації та спрямованих на покращення якості робіт, в середньому два на рік. Недостатньо, на нашу думку, є також кількість щорічно опрацьовуваних методичних матеріалів.

Таблиця 2.

Нормативні акти які прийнято ДАК України у 2011-2016 рр.

Тематика актів / рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Всього
Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)	-	-	-	-	-	1	1
Про спеціалізовані ради	2	-	-	1	3	1	7
Про організацію діяльності експертних рад з питань проведення експертизи дисертацій Міністерства освіти і науки України	-	-	-	1	-	-	1
Змін до Положення про експертну раду з питань проведення експертизи дисертаційних робіт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України	-	1	-	-	-	-	1
Про порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань	1	2	-	-	-	1	4
Про призначення офіційних опонентів	-	-	1	-	-	-	1
Про провідні установи	-	1	-	-	-	-	1
Про публікації	-	1	1	-	-	-	2
Про перелік наукових фахових видань України	-	2	-	-	-	-	2
Про паспорти спеціальностей	1	-	-	-	-	-	1
Про перелік спеціальностей	1	-	-	-	-	-	1
Про теми дисертаційних робіт	-	-	1	-	-	-	1
Про оплату атестатів	-	-	-	-	2	-	2
Про видачу дублікатів дипломів доктора, кандидата наук та доктора філософії	-	-	-	3	1	-	4
Про основоположні документи	-	-	1	-	-	-	1
Методичні	-	2	1	-	-	-	3
Інше (Листи МОН)	-	-	3	3	7	-	13
Всього	5	9	8	8	13	3	46

При такому темпі наростання нормативних актів безумовно умовою забезпечення якісного рівня діяльності від ад'юнкта до спеціалізованої ради вбачається наявність курсів підвищення кваліфікації. Відслідкувати всі нововведення не є складно. Важливо методично врахувати зміни, доповнення, а інколи і потрібні методичні роз'яснення, оскільки в такому круговороті невиключно виникнення парадоксальних випадків.

Розглянемо в хронологічному порядку генезис категорії нормативно-правової бази з питань організації підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні.

До початку 90-х років ХХ століття законодавча база наукової діяльності в країні фактично була

відсутня. У процесі реформування економіки і соціально-політичної системи наука через об'єктивні й суб'єктивні причини фактично була виведена з головних пріоритетів держави. Внаслідок цього, хоча завдання створення законодавчої бази науки стояло досить гостро, розробка і ухвалення необхідних нормативно-правових актів були уповільнені.

Хронологія генезису категорії нормативно-правової бази з питань організації підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні подано в (табл. 3). Як можна побачити з таблиці тривалий час нормативно-правовою основою не змінювалася.

Таблиця 3.

Хронологія генезису категорії нормативно-правової бази з питань організації підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні та для потреб Збройних Сил України

Тип	Назва документа	набуття чинності	втрата чинності
Закон України	Про вищу освіту // Закон України від 17.01.2002 № 2984-III	17.01.2002	06.09.2014
Закон України	Про вищу освіту // Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII	01.07.2014	-
Закон України	Про наукову і науково-технічну діяльність // Постанова ВР №1978-XII (1978-12) від 13.12.1991	13.12.1991	16.01.2016
Закон України	Про наукову і науково-технічну діяльність // Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII	16.01.2016	-

Теоретичні основи створення і використання інформаційних технологій

Постанова Кабінет Міністрів України	Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів // Положення від 01.03.1999 №309	01.03.1999	01.01.2019
Постанова Кабінет Міністрів України	Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) // Перелік від 23.03.2016 №261	23.03.2016	–
Наказ Міністра оборони України	Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України. Наказ Міністра оборони України від 13.01.2007 № 9.	13.01.2007	–
Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України	Про затвердження Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів у Збройних Силах // Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України від 01.12.1993 №280/416	01.12.1993	18.07.2000
Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України	Інструкція про організацію підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів у ЗС України // Наказ Міністра оборони України / Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України від 30.06.2000 №194/265	30.06.2000	–
Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України	Зміни до Інструкції про організацію підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів у Збройних Силах України, затвердженої наказом / Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України від 30.06.2000 №194/265, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 18.07.2000 №433/4654 // Наказ від 14.11.2006 № 662/771	14.11.2006	–
Постанова Кабінет Міністрів України	Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника // Постанова Кабінет Міністрів України від 07.03.2007 №423	07.03.2007	30.08.2013
Постанова Кабінет Міністрів України	Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів // Постанова Кабінет Міністрів України від 24.07.2013 № 567	24.07.2013	–
Наказ Вищої атестаційної комісії України	Перелік спеціальностей, за якими проводяться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань // Наказ Вищої атестаційної комісії України від 23.06.2005 № 377	23.06.2005	17.10.2011
Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України	Перелік наукових спеціальностей // Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 №1057	14.09.2011	–

В найближчій перспективі доречно переглянути обсяг навчального часу з дисциплін „Нормативно-правова основа (вищої освіти, наукової та науково-дослідницької діяльності)”. Діючий обсяг часу наведено в табл. 4. Як можна встановити з наявних даних відведеного обсягу

бюджету часу на вивчення ад’юнктами дисциплін „Нормативно-правова основа (вищої освіти та наукових науково-дослідницької діяльності)” є недостатнім для самостійного опанування, а тому пропонується збільшити час.

Таблиця 4.

Обсяг часу дисциплін “Нормативно-правова основа діяльності”

№ п/п	Найменування дисципліни	Всього годин навчальних занять	В тому числі за роками підготовки			Звітність
			1	2	3	
1.	Нормативно-правові основи вищої освіти	30	30	–	–	залік
2.	Нормативно-правові основи наукової та науково-дослідницької діяльності	30	30	–	–	залік

Річ в тому, що нормативні положення коригуються, виявляються ще більш наукового законодавства, які дуже часто суперечливими, розмитими і неузгодженими з

реальними потребами розвитку науково-технічної сфери, ніж правові норми, що діяли раніше. Саме наукове законодавство є незавершеним і внутрішньо суперечливим, що знижує його регулятивний потенціал, перешкоджає реформуванню науково-технічної сфери.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Таким чином, можна сформулювати наступні висновки:

найпростішим і очевидним, але не раціональним напрямком рішення проблеми є запровадження постійно діючих курсів підвищення кваліфікації, що є необхідною умовою розвитку у наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації знань нормативно-правової складової об'єктного компонента методологічної культури, але як роз'яснювання тонкощів юриспруденції;

раціональним є якісно формувати і розвивати методологічну культуру ад'юнктів, а цьому сприяє своєчасне опанування знань нормативно-правової основи організації наукових досліджень;

доречно споживачу нормативно-правових актів в сфері науки і освіти надавати у вигляді системного, результуючого документа. Це не створюватиме імпліцитне бачення і індивідуальне розуміння споживача. В результаті формується у споживача спотворена внутрішня картина світу.

Література

1. Мельников И. И. Структура законодательства о науке как отрасли права / И. И. Мельников, Г. К. Сафаралиев, А. П. Бердашкевич. – М.: Изд. Гос. Думы, 2002. – 264 с. 2. Селіванов А. О. Наука і закон: Перший досвід системного аналізу законодавства у сфері науки і науково-технічної діяльності / А. О. Селіванов. – К.: Логос, 2003. – 262 с. 3. Інноваційне законодавство України: Повне зібрання норм.-прав. Актів у 3-х томах / За ред. Костецького В. В., Ришова В. Л. – К.: 2003. 4. Атестація наукових кадрів вищої кваліфікації в Україні: проблеми

Елемент наукової новизни. Автором в контексті об'єкту дослідження визначено приналежність ключової нормативно-правової бази, яка визначає єдиний порядок організації підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні та для потреб Збройних Сил України, що виступає нормативно-правовою складовою об'єктного компонента методологічної культури ад'юнктів.

Теоретичне значення дослідження полягає в розвитку теорії методологічної культури ад'юнктів.

Практичне значення дослідження полягає у вишукуванні структурно-логічної послідовності нормативно-правової бази об'єктного компонента методологічної культури ад'юнктів, розуміння якого сприяє зростанню соціально-економічного ефекту при підготовці здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах). Також покращення організації підготовки зазначеної категорії для потреб Збройних Сил України.

Найближчою перспективою подальшого дослідження полягає в проведенні аналізу сучасної традиційної складової об'єктного компонента методологічної культури ад'юнктів для доповнення аналізу національних особливостей систем підготовки і атестації вчених [5].

і рішення / В. І. Сергієнко, І. Б. Жилиєв, В. І. Торкатюк. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 228 с. – ISBN 966-695-069-3.

5. Козубцов І. М. Національні особливості та перспективні принципи удосконалення систем підготовки і атестації вчених в контексті Болонського процесу / І. М. Козубцов // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: зб. наук. праць. 2012. – Вип. 20. – С.50–54. – (Серія: Педагогічні науки; вип. 20). – ISBN 966-7763-85-4.

АНАЛИЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ОБЪЕКТНОЙ КОМПОНЕНТЫ МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ АДЪЮНКТОВ

Игорь Николаевич Козубцов (канд. техн. наук, с.н.с.)

Военный институт телекоммуникаций и информатизации, Киев, Украина

В статье проанализированы и объединены в группу ключевая нормативно-правовая и законодательная база, на которой основывается подготовка соискателей высшего образования степени доктора философии и доктора наук в высших учебных заведениях (научных учреждениях). Отдельно выделены подгруппу документов, на основе которых организуется подготовка указанной категории именно для нужд Вооруженных Сил Украины. Перечисленная нормативно-правовая и законодательная база составляет объектную составляющую методологической культуры адъюнктов и аспирантов. Автором в контексте объекта исследования определены принадлежность ключевой нормативно-правовой базы, которая определяет единый порядок организации подготовки научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации в Украине и для нужд Вооруженных Сил Украины и выступает нормативно-правовой составляющей объектного компонента методологической культуры адъюнктов. Теоретическое значение исследования заключается в развитии теории методологической культуры адъюнктов.

Ключевые слова: адъюнкт; адъюнктура; методология; организация деятельности; методологическая компетентность; методологическая культура; научный руководитель; нормативно-правовая основа; объектный компонент.

THE ANALYSIS OF REGULATORY CONSTITUENT OBJECTIVE COMPONENT OF ADJUNCTS
METHODOLOGICAL CULTURE

Ihor M. Kozubtsov (Candidate of Technical Sciences, Senior Research Fellow)

Military Institute of Telecommunications and Informatization, Kyiv, Ukraine

The article analyzes and cohesive key regulatory and legislative framework on which to base the preparation of candidates for higher education the degree of doctor of philosophy and doctor of science in higher educational institutions (scientific institutions). A separate subset of documents based on which training was provided to the specified categories specifically for the needs of the Armed Forces of Ukraine. Listed in the regulatory and legislative framework is the object component of methodological culture of adjuncts and graduate students. The author in the context of the object of study, determined the identity of the key normative-legal base, which defines a uniform procedure for the organization of training scientific and scientific-pedagogical personnel in Ukraine and for the needs of the Armed Forces of Ukraine and acts of legal-regulatory component object component of methodological culture of adjuncts. Theoretical value of research consists in the development of the theory of methodological culture of adjuncts.

Keywords: *adjunct; adjuncture; methodology; organization of activities; methodological competence; methodological culture; scientific director; regulatory framework; component object.*

References

- 1. Melnikov I.I., Safaraliev G.K., Berdashkevich A.P.** (2002), The structure of the law on science as a branch of law. [Struktura zakonodatelstva o nauke kak otrasli prava], Moscow: Izd. Gos. Dumyi, 264 p. **2. Selivanov A.O.** (2003), Science and law: first experience of system analysis of legislation in the field of science and scientific and technological activities. [Nauka i zakon: Pershyj dosvid systemnogho analizu zakonodavstva u sferi nauky i naukovotekhnichnoji dijalnosti], Kyiv: Loghos, 262 p. **3. Innovative legislation** of Ukraine: Complete norm. law. Acts 3 vols. [Innovacijne zakonodavstvo Ukrainy] (2003): Povne zibrannja norm.-prav. aktiv. U 3-kh tomakh, Za red. Kostecjkogho V.V., Ryzhova V.L., Kyiv. **4. Serghijenko V.I., Zhylyajev I.B., Torkatjuk V.I.** (2006). Certification of qualified scientists in Ukraine: Problems and solutions. [Atestacija naukovykh kadrov vyshhoji kvalifikaciji v Ukraini: problemy i rishennja], Kharkiv: KhNAMGh, 228 p., ISBN 966-695-069-3. **5. Kozubtsov I.N.** (2012), National characteristics and advanced principles of improving training and certification of scientists in the context of the Bologna Process. [Nacionalni osoblyvosti ta perspektyvni pryncypy udoskonalennja system pidgotovky i atestaciji vchenykh v konteksti Bolonsjkogho procesu], Visnyk Ghlukhivskogho nacionalnogho pedagoghichnogho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka: zb. nauk. Pracj, Vyp. 20, pp. 50-54, (Serija: Pedagoghichni nauky; vyp. 20), ISBN 966-7763-85-4.

Отримано: 25.05.2016 року.